

Tako so partizani požgali vasi Hinje in Hrib ter v sneg in bedo pognali 63 družin z dojen ki

4. 2. 2018

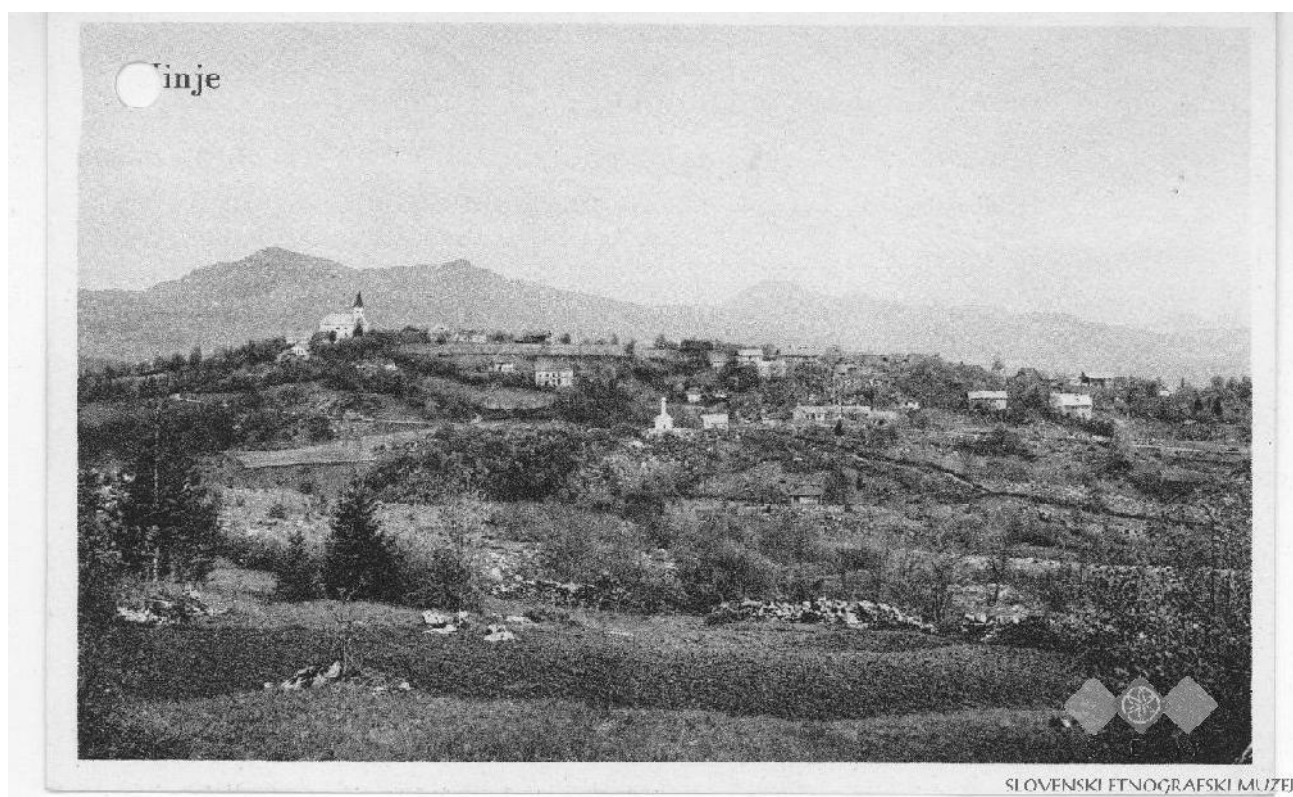

Foto: Wikimedia Commons.org

Ni dolgo tega, odkar smo obeleževali obletnico požiga vasi v občini Žužemberk in sredi zime izgon 63 družin v sneg in mraz. Pod naslovom “Obtožujemo ...” je Slovenski dom dne 27. januarja 1945 slovenski javnosti posredoval nedoumljivo vest o partizanskem požigu vasi **Hinje** in **Hrib** ter o izgonu 63 družin “v sneg in bedo”. Vprašamo se lahko, kdo je tistega zimskega popoldneva 12. januarja slišal obupane krike mater in jok otrok, tožbe hišnih gospodarjev in starcev, krikanje partizanov, ki so oboroženi preganjali družine iz njihovih domov in jih do naslednjega jutra zaprli v tri hiše na Hribu. Kdo je naslednjega dne zgodaj zjutraj videl žalostno kolono izgnancev, ki se je borila s snegom in mrazom ter se v grozi ozirala na plamene, ki so požirali njihove domačije?

Samo prestrašeni prebivalci Pleša so bili po besedah **Vanje Kržan** tisti, ki so se ob vznožju hriba v tesnobi stiskali v svojih podrtijah brez oken in vrat in prisluškovali strahoti, ki se je dogajala nedaleč od njih, pa ljudje iz Lazine, ki so pozneje kar sami zapuščali ali domove zaradi strahu pred izgonom in požigom. Pa kdo še? Tisti, ki jih je ta prizor zabaval in jim dajal zadoščenje, je zlobnega maščevalca, “tolovaji VIII. komunistične brigade”, kot jih je poimenoval Slovenski dom v prej omenjenem soseski.

Najhuje so Suho krajino ustrahovale partizanske brigade

Suho krajino so od leta 1942 tri poletja in tri zime ustrahovali najprej Italijani, potem Nemci, neprestano, najhuje pa partizanske brigade: enkrat Cankarjeva, drugi Tomšičeva, tretji Šlandrova ali Gubinceva.

Pravrevni suhokrajci so sprva nudili partizanom gostoljubnost: v njihovih hišah so stanovali in za njihovimi mizami jedli, ko so prihajali posamezni partizani in ni bilo bojev. Naročili so obed za pet partizanov, za mizo sta sedla le dva. Kaže, da so bili obroki skromnih, izobilja in dobrot nevajenih domačinov za partizane premajhni. Ko so prihajale brigade, pa so pripeljali s seboj svoje kuharje in kotle. Navadni partizani so jedli le pri kotlih in jim nikoli ni bilo dano, da bi se gostili po hišah.

Foto: Wikimedia Commons.org

V za etku vojne je duhovnik **Lampret** po podružnicah hinjske fare organiziral mitinge za upor proti okupatorju, tudi v Žvir ah, Lipju in drugod. Cerkevni klju ar iz Žvir je vedel povedati, da so se ljudje navdušili za boj proti okupatorju. Na nedeljo sv. Trojice leta 1942 pa se je njihovo navdušenje sprevrglo v dvome. Takrat so namre partizani v gozdu blizu Poloma zverinsko ubili kaplana **Henrika Novaka**, ki so ga obdolžili protikomunisti nega delovanja in širjenja protikomunisti ne propagande. Vse prošnje doma inov, naj mu prizanesejo, so naletele na gluha ušesa. Ko so ga partizani po uboju “pokopavali”, pa so dovolili, da mu smejo zvoniti.

Skupaj z Novakom so odpeljali u iteljico Darinko ebulj, ki je bila sicer lanica Sokola, ne akinja španskega borca in zato kazensko premeš ena v Hinje. Bila je socialna delavka v pravem pomenu besede: na tamkajšnji šoli je za otroke organizirala toplo malico in jim po kon ani šoli iskala vajeniška mesta po industrijskih krajih Gorenjske, ker je bila doma iz Radovljice. Ali je bila v tem njena krivda? Verjetno v tem, ker je doma inom nekaj pomenila. Za narod vrednih ljudi pa komunisti niso marali. Ni znano, kdaj in kje so jo ubili. Ko so jo partizani odpeljali in zatem še njeno pohištvo, so zlobno natolcevali, da peljejo njeno in Novakovo “balo”.

Srhljivo dogajanje za Zagradcem

Že pred tem so v avtobusu na poti iz Ljubljane v Žužemberk ustrelili žužemberškega organista. Na odseku poti skozi gozd, nekje za **Zagradcem**, so avtobus ustavili, potnike nagnali ven, zadržali organista in ga ustrelili. Potem so potniki smeli ponovno vstopiti in avtobus je odpeljal naprej. Maja leta 1942 so partizani okradli gostilni arja, trgovca in družinskega o eta **Angela Pe jaka**, ki je bil župan do leta 1935. Pe jakova družina je v vasi uživala velik ugled. O e Angela Pe jaka, **Franc Pe jak**, je bil župan vsega sodnega žužemberškega okraja, brat le tega dr. **Gregor Pe jak** pa bralcem znani teolog in prevajalec Svetega pisma. Iz skladiš a so Angelu Pe jaku ukradli evljarsko usnje, njega pa zaprli in zasliševali na Polomu. Komunisti na revolucija je že za ela preganjati “kulake”.

“Vaš sin je iz hiše bombe metal na partizane!”

H i **Marija** ga ima še danes v najlepšem spominu zato, ker je bil tako dober o e, z vsem srcem navezan na ženo in otroke. Ve krat ga je slišala modrovati: “Kdor ima svojo družino rad, je silno bogat.” To modrost je vcepil svojim otrokom in Marija jo še danes širi naprej svojim vnukom ... Tudi takšni o etje so bili komunistom trn v peti. “Vaš sin je iz hiše bombe metal na partizane!” so ga obdolžili, ko so ti napadli vaške stražarje. Zato je, nedolgo zatem, ko se je rešil iz Poloma, Pe jakov o e bežal in se skrival v Ambrusu. Naslednje leto so ga zaprli v Ko evju. Zasliševal ga je terenec, po rodu iz Hinj. Toda, zakaj se je potemtakem prav v Pe jakovi hiši po italijanski kapitulaciji za stalno naselil partizanski štab in oddelek vojske državne varnosti (VDV), nekakšna partizanska policija? Mar ne zato, ker so bili prepri ani, da so Pe jakovi skrajno pošteni? Zakaj se niso namestili raje v novi šoli, ki jo je doslej

uporabljala italijanska vojska, partizani pa so jo takoj požgali. Mar ne zato, ker so bili pri Pe jakovih doma: zasedli so jim hišo, v kuhinji sta za partizanske oficirje kuhali najboljše jedi dve partizanki in celo mama bi se po njunem morala iz kuhinje odstraniti, pa se ni hotela. Iz svoje kuhinje, to pa ne ... Enajstletna deklica Pe jakova Marija je dobro videla, kakšne dobrote so jedli partizani v kuhinji, medtem ko so v kotlu v Pe jakovem nekdanjem trgovinskem skladišču kuhali za "navadne" partizane neslan mo nik. V svoji otroški preprošini je to oponesla partizanom, nato pa so zasliševali in ustrahovali mamo.

Suha krajina strateško zelo pomembna za partizane

Ve so Hinjam pred bombami in požigom prizanesli Italijani, jim niso Nemci. Na velikonočni ponedeljek leta 1944 so Nemci bombardirali Hinje. Zgorelo je šest hiš in veliko gospodarskih poslopij, štiri ljudi je ubila bomba. Kaže, da je bilo partizansko vodstvo vnaprej opozorjeno. Marsikateri partizan, zlasti tisti, ki so bili prisilno mobilizirani, je prestrašeno pritekel na njihovo domačino, ki so mu oponašali, kaj morajo zaradi partizanov pretrpeti. Seveda je bil v tem primeru očitnik kriv. Toda preizkušnja še ni bilo konec. Najhujše jih je šele čakalo in prav to zadnje, najhujše, so jim zadali partizani. Suha krajina je bila namreč strateško tako zelo pomembna za partizane, da so se prek nje kar naprej dobesedno valile omenjene brigade, zlasti po kapitulaciji Italije. Suha krajina jim je nudila vse, kar so potrebovali za svoj obstoj, ki so ga vedno bolj utrjevali.

Dne 13. januarja 1945, ob pol enih popoldne je bilo, ko je v vas navalilo pet do osem brigad. (Slovenski dom omenja 11. januar, toda domačini so si edini, da je bilo to 13. januarja, en teden po prazniku Treh kraljev). Spominjajo se, da jih je bilo kot "listja in trave". Prihajali so najhujše. Slovenski dom navaja, da so si nekateri drznili vprašati, zakaj so se vrnili. Eden od komandantov jim je odgovoril, naj kar vsi v **Hinjah** počakajo, da jim bo partizanski kuhar razdelil menažo. Toda že v naslednjem trenutku so videli skozi okna, da je dal komandant partizanom nalog, da morajo nasaditi bajonete na puške. Po dva in dva sta odšla po hišah in dala povelje, da se morajo vsi do zadnjega v desetih minutah odpraviti z doma in zbrati na **Hribu**, kjer bo miting. S seboj naj vzamejo nekaj tople obleke, češ da je mraz, in pa skodelice, ker so jim partizani pripravili hrano, da se bodo "počasi navadili partizanskih navad".

Foto: Wikimedia Commons

Iz rok so jim zažele puliti boljše obleke in odeje

Ko so partizani videli, da so ljudje začeli pobirati boljše obleke in odeje, so jim začele vse puliti iz rok in jih vedno bolj silovito naganjati iz domov, vse do zadnjega, od dojenkov do bolnih starikov. Ni prida niso mogli odnesti s seboj, ker so matere v naročjih nosile najmlajše, starejši bratje in sestre pa mlajše. Morda so tisti, ki so imeli malo več časa, utegnili vzeti s seboj kakšno odejo, košek kruha ali kakšno stvar skriti v vodnjak? Ko so jih nagnali na Hribu skupaj, so jih zaprli v veliko Šebekovo hišo, ki je bila nekdanja šola, in v Jaklovo gostilno, zaklenili in zastražili.

V Pe jakovi gostilni, domovanju Pe jakovih, so se kot vedno bohotali partizani. Pe jakova Marija, takrat ji je bilo enajst let, se spominja, da je oficir poklical mamo iz kuhinje in ta je v naslednjem trenutku grozi zakričala: **“Kaj smo hudega storili?”** Oficir ji je namreč dal povelje, naj se v desetih minutah vsi odpravijo zdoma, ker bo vsa vas izseljena. Njo in petletnega bratca je mama zavila v volnena obleka, odgnali so jih v sosednjo Jakljev gostilno in zaprli. Bili so tako nagneteni, da niso mogli niti sesti. In tako žalostni, da so samo jokali.

Kako pa se tega dogodka spominja trinajstletni **Janez Skebe**? Panika, vpitje in tekanje ljudi, jok otrok, tožbe mater, prestrašeno kričanje, groba povelja, vse to daje slutiti, da ljudje niso verjeli, da odhajajo na miting in da se jim pripravlja menaža. Janezova mati je zbegana pritekla k sosedom, ki so nudili zatočišče Janezu, ga pograbila za roko, in še preden se je ovedel, sta odhitela v drugo hišo po mlajša dva. Vse, kar je lahko odnesla s seboj, je bil najmlajši, ki ga je stiskala v naročju, Janez in sestra sta nosila vsak po enega od mlajših. Bilo je šest otrok, sedmi je bil na poti. Podobno je bilo pri drugih hišah, saj je bila povsod kopica otrok. Obleke in obuti so bili slabo, saj toplih oblek in obutve že dolgo niso imeli. Mnogi otroci so bili v strganih copatah iz cunj ali pa so imeli noge povite v vrečevino. Janezova sestrična, trinajstletna **Marija Ivana**, po domače Komarjeva, se spominja, da je bilo na tleh nekaj slame, toda kdo bi legel, saj je v slami gomazelo uši, prav so bili teh že vsi polni od prej.

Foto: Wikimedia Commons.org

Za jesti so dobili redek neslan močnik

Dali so jim redek, neslan močnik, toda nihče se ga ni dotaknil, ker so se bali, da je zastrupljen. To so jim torej skuhal partizani, medtem ko so jih Hinjci tri poletja in tri zime gostili z najboljšim, kar so pobrali na svojih njivah in vzredili v hlevih! Tri poletja in tri zime so jih prenoševali v svojih hišah, zdaj pa so jim partizani pripravili takšno nočevanje! Nihče ni spal. Preveč jih je zeblo, preveč so bili zaskrbljeni, kaj se bo z njimi zgodilo. Morda so od utrujenosti odasa do asa zaspali otroci, ko jim je zmanjkalo moči za jok. Ali kakšen starček, potem ko je v dolgih nočnih urah pretehtal vse možnosti svojega konca in kot že tolikokrat naredil obratun s svojim življenjem.

Ugotovili so, da so postali berači

Ta trenutek so vedeli, da so postali popolni berači. Torej so zato morali biti zaprti, da so lahko partizani nemoteno, brez prištev, do zadnjega izropali njihove domačije? Kakšna organizacija! Ostaja jim le še golo življenje. Jih bodo pobili? Danes so nikoli kolikokrat že slišali, da so izdajalci, belogardisti ne svinje in podobno. Po dobro opravljenem delu se je treba še gostiti. Partizanskega kuharja so že dan prej partizani vabili: *“Greš z nami Hinje likvidirat?”* – *“Ne grem.”* Zdaj so mu prinesli vsega: *“Boš torej vsaj pekel?”* – *“To pa bom.”* In imel je kaj kuhati in peči.

Medtem so partizani že nosili slamo v mogočno hinjsko cerkev, prav tako v župnišče, mežnarijo, prosvetni dom in v vse druge večje zgradbe. Pa ne le slame, podstavljali so tudi mine. Delali so hitro in večje. Kaže, da se jim je mudilo. Ali so se bali, da jih ne bi presenetili Nemci? Verjetno, zato so bili

aktivni pono i, ko je tema. Zgodaj zjutraj, ob štirih pono i, so nagnali prezeble ljudi na prosto in jih napodili v sneg in temo. Spet vpitje, psovke, prerekanje, jok, obupni klici. “Kam nas ženete?” – “Poberite se, kamor veste in znate!” – Kam naj gremo v tem snegu in mrazu? Pustite nas domov!” – “Je vse podminirano. e greste domov, boste skupaj s hišami šli v zrak!”Kopita pušk so se groze e dvigala nad glavami, stražarji so jim bili tesno za petami.

“ e ne bi bilo toliko snega in tak strupen mraz, bi nam bilo v tistem trenutku vseeno, kam nas ženejo, toliko hudega smo že prestali,” je takrat modrovala in poslušala obup starejših deklica **Marija Ivana**. “Kako dolgo je že, odkar se doma nismo po utili ve varne in nam dom ni ve nudil topline in zavetja! Morda pa bomo kje drugje tega neprestanega strahu in grozot rešeni? Rešeni pred partizani! Zakaj smo sploh tolikokrat trepetali za vsako kravo posebej in jokali, ko je izginila iz hleva? Zdaj smo te bojazni rešeni, saj smo brez vsega. Zdaj se nam ne bo treba ni esar ve bati. Morda se nam bo drugod bolje godilo?” Je lahko v srcu otroka še ve ja bridkost od te, da nje in njenih ne more doleteti ni hujšega, kot jih je že? Desetletna je trpela v Gonarsu. Tudi tam so bili la ni in jih je zeblo, toda pustili so jih vsaj na miru ...

Foto: Wikimedia commons

lovek se vpraša, kdo se je util prizadetega obtoženca takrat in kdo se uti danes? Ali se sploh kdo? Ve kot o itno nih e, saj se nam niti po 54 letih v pravno in demokrati no urejeni državi ne zdi vredno iskati vzrokov in posledic takih grozodejstev. V tem je in ostaja naša slovenska tragika, opozarja Kržanova. Morda zdaj lažje razumemo, zakaj se tudi pri nas toliko bridki “obtožujemo” še vedno ne želijo slišati, zakaj vodilni politiki rajši izgubljajo zgodovinski spomin, kot pa objektivno raz istijo en sam medvojni ali povojni dogodek. Ali ne zato, da rešujejo lažno ideologijo, lažne mite in s tem sebe, svojo oblast in privilegije? lanek z naslovom “OBTOŽUJEMO” zato še vedno aka na odgovor. Prebivalci Hinj, kolikor je še živih, še danes samo ugibajo, zakaj so morali takrat toliko pretrpeti, zakaj so bili izgnani in njihovi domovi požgani. Zakaj se je morala vojna vihra kruto razbesneti prav nad Suho krajino? Nad njenimi prebivalci so se znašali Italijani, Nemci, najbolj pa so trpeli zaradi partizanske okupacije. Zakaj se je njihovo trpljenje nadaljevalo še toliko let po vojni?

To ugibanje ni obtoževanje, opozarja Kržanova; preživeli so se namre po vojni vrnili na požgane doma ije in opustošena polja, jih v potu svojega obraza obnavljali in obdelovali. Od obtoževanj se ne da živeti, od zagrenjenosti nad krivicami tudi ne. **Starejši so s asoma pomrli, mlajši so še naprej poslušali, da so narodni izdajalci in je težko povojno življenje pravi na kazen za njihove “zlo ine”**. Tako so bili vedno obtoženi in kaznovani le oni; kaže, da je to komunisti na taktika, ki nasprotniku onemogo i, da on postavlja vprašanja in obtožuje. Kljub ponižanju in raznim pritiskom dolgo vrsto let, so mnogi ohranili osebno dostojanstvo, ponos in poštenje. Nekateri pa so se “znašli” in prilagodili toku življenja, da so lažje in boljše živeli kot tisti, ki so si izbrali hojo “nasprotnikov”.

N. Ž.